

Nr 121.

Av greve **Lagerbjelke**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av pensionsförsäkningsfonden.

Uti Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, till innevarande års riksdag angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden föreslås, beträffande placeringen av fondens medel, bland annat, i punkt I, att den del av dessa medel, som ej erfordras för bestridande av dess utgifter, skall till minst en sjättedel redovisas i obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av svenska staten, varjämte föreslås den övergångsbestämmelsen att av de medel, som inflyta under åren 1917—1926 och som skola placeras, minst en tredjedel skall redovisas på förenämnda sätt samt att från ingången av år 1919 intill utgången av år 1926 minst en tredjedel av fondens medel skall vara på sagda sätt redovisad.

Beträffande de yttranden, som i fråga om fondplaceringen föregått Kungl. Maj:ts föreberörda proposition, tillåter jag mig här erinra om följande.

Pensionsstyrelsen föreslog i sitt den 1 maj 1914 avgivna yttrande, att av fondens medel minst en sjättedel och högst en femtedel borde placeras i svenska statens obligationer.

Statskontoret kunde icke tillstyrka det sålunda föreslagna maximum för placering i statspapper, för vilket ämbetsverket icke funnit några som helst skäl vara anförda.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ansågo, att hälften av de till fonden inflytande avgifterna borde placeras i lån till staten. Såsom skäl härför anförde fullmäktige, att då fonden skulle förvaltas av en statens ämbetsmyndighet och staten ytterst måste ansvara för de medel, som från fonden utlånades, det vore en berättigad fordran från statens sida liksom till gagn för landet, att en betydligt större andel av fonden placerades hos riksgäldskontoret, än som av pensionsstyrelsen föreslagits. Det vore för landet i såväl ekonomiskt som politiskt avseende

av största vikt, att utländsk skuldsättning så mycket som möjligt inskränktes. Man borde därför icke försumma något tillfälle att möjliggöra upplåning inom landet för statens räkning. Därvid synes det fullmäktige lämpligt, att medlen inbetalades direkt till riksgäldskontoret och infördes i statsskuldboken, varigenom kostnaden för utgivande av obligationer samt för vården och förvaltningen av desamma besparades.

Mot fullmäktiges i riksgäldskontoret utlåtande anmälde en fullmäktig reservation i avseende å förslaget, att hälften av fondens medel skulle placeras i lån till staten.

I en till pensionsfondskommittén sedermera avgiven promemoria anförde fullmäktige i riksgäldskontoret angående placeringen av fondens medel bland annat, att vad beträffade den räntefot, som fullmäktige ansåge sig kunna erbjuda, densamma enligt fullmäktiges mening borde rätta sig efter de för tillfället rådande förhållandena på låne-marknaden, d. v. s. vara lika med den räntefot fullmäktige vid samma tillfälle måste erbjuda vid uppläggande av ett inhemskt statslån. Sedan på detta sätt räntefoten för de medel, som riksgäldskontoret under ett visst år mottagit, blivit bestämd, skulle densamma vara oförändrad under en tid av t. ex. 10 år, motsvarande den vanliga konverteringstiden för ett statslån, för att därefter förändras till den räntefot, som vid utlöpanDET av denna tid enligt ovannämnda grunder kunde anses vara gällande.

Styrelsen för postsparbanken uttalade i anledning av pensionsstyrelsens förslag, att enligt dess mening den gräns uppåt, som av pensionsstyrelsen uppdragits för fondmedlens placering i svenska statens skuldförbindelser, borde i avsevärd grad utsträckas.

Fullmäktige i riksbanken anförde bland annat, hurusom med hänsyn till angelägenheten av, att en inhemsk marknad för statens obligationer skapades, gränsen för statsobligationernas andel i fonden snarare borde sättas högre här än i Tyskland, där den var bestämd till en fjärdedel av fondmedlen. Den tyska statsskulden vore nämligen till den vida övervägande delen placerad inom landet, under det att den vida övervägande delen av den svenska statsskulden vore placerad i utlandet.

Pensionsfondskommittén föreslog samma bestämmelser angående fondmedlens placering i statsobligationer, som förekomma i den kungl. propositionen, med det undantag dock att övergångsbestämmelserna saknas i kommittéförslaget.

Vid avgivande av detta pensionsfondskommitténs yttrande var undertecknad, *Lagerbjelke*, vilken var ledamot av kommittén, av skiljaktig

mening och anförde, under hänvisning i övrigt till fullmäktiges i riksgäldskontoret ovanberörda uttalande, följande.

»Då såsom särskilt skäl för att staten borde tillförsäkras en mera betydlig del av fonden anförts, att staten på visst sätt iklätt sig ansvar för försäkringen, har av kommitterades majoritet häremot anförts, att detta ansvar icke borde bliva synnerligen tungt för staten av skäl bland annat, att man förutsatte nödig tillsyn, det fondmedlen placerades på ett med avseende å säkerhet och avkastning tillfredsställande sätt.

I detta avseende får jag erinra, att med hänsyn särskilt till den friare placering, som tillämnats för en avsevärd del av fondens tillgångar, risk alltid måste föreligga.

De bidrag, staten årligen lämnar till pensionsförsäkringen, finner jag vidare vara av den omfattning, att de väl motivera krav från statens sida på del i fonden vid dess placering.

Staten bestrider nämligen hela förvaltningskostnaden för pensionsstyrelsen och en del andra i samband med försäkringen stående anordningar samt lämnar bidrag till den frivilliga avgiftspensioneringen. Att staten icke lämnar något bidrag till den obligatoriska avgiftspensioneringen är visserligen riktigt; men då staten betalar största delen av kostnaden för pensionstillägg och understöd, måste beaktas dessa stora årliga bidrags om ej omedelbara, så dock medelbara samband med avgiftspensioneringen.

Jag vill även uttala den meningen, att kommitténs majoritet synes hava överskattat den allmänna lånemarknadens inom landet förmåga att tillgodose statens lånebehov, liksom samma majoritet synes hava underskattat omfånget av de lånebehov, som för framtiden kunna antagas föreligga. Emellertid vill jag fastslå, att åtskilliga uttalanden inom kommittén tytt därpå att, även om riksgäldskontorets anspråk i nu förevarande avseende anses vara för framtiden för stora, nu rådande exceptionella förhållanden dock funnits vara av den art, att ett tillmötesgående för närmaste framtiden ej kan undvikas.

I detta sammanhang och då kommittén upprepade gånger framhållit vikten av att tillräcklig avkastning erhålles å placerade medel, vill jag till sist erinra därom, att numera utgående räntor å statsobligationer på grund av givna förhållanden alltmera visa tendens att närma sig eljest gällande obligationsräntor inom landet samt i allt fall måste, med hänsyn jämväl till de beräkningar, som lagts till grund för försäkringen, anses vara i och för sig tillfredsställande.»

Uti avgivet yttrande över pensionsfondskommitténs förslag instämde *postsparbanken* i undertecknads mening därom, att av den del av fondens medel, som ej erfordrades för bestridande av dess utgifter, hälften skulle redovisas i obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av svenska staten.

Fullmäktige i riksgäldskontoret vidhöllo uti sitt över samma kommittéförslag avgivna yttrande sin i frågan förut uttalade uppfattning och utvecklade närmare de skäl, som av undertecknad anförts i min ovan intagna reservation.

I motiveringen till den kungl. propositionen yttrade herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet, bl. a., att statens lånebehov kunde förväntas en tid framåt bli mycket betydande och att staten härunder för fyllande av dessa lånebehov till det väsentliga torde vara hänvisad allenast till den inhemska lånemarknaden. På grund härav hade herr statsrådet ansett det vara av vikt, att staten för några år framåt *tillförsäkrades* en större del av fonden än den av kommitténs flertal föreslagna; och hade det därför synts honom lämpligt föreslå ovanberörda övergångsbestämmelser.

De förhållanden, vilka herr statsrådet sålunda åberopat såsom skäl för dessa övergångsbestämmelser, synas mig emellertid vara av den allvarliga art, att de kräva vida längre gående bestämmelser.

Till stöd för denna min uppfattning vill jag till en början lämna några uppgifter angående vår statsskuld samt statens nuvarande och förväntade lånebehov.

Totalbeloppet av riksgälskontorets i obligationer verkställda, nominella upplåning för produktiva ändamål från och med år 1855 till och med sistlidne april månads slut utgör omkring 1,262 miljoner kronor.

Den årliga nominella upplåningen har utgjort i miljoner:*)

År.	Kronor	År.	Kronor.
1855—1858 tillsam-		1874.....	11,600,000
mans	17,000,000	1875.....	11,200,000
1859.....	5,000,000	1876.....	38,800,000
1860.....	20,400,000	1877.....	9,100,000
1861.....	7,900,000	1878.....	34,000,000
1862.....	1,400,000	1879.....	12,200,000
1863.....	—	1880.....	12,500,000
1864.....	9,900,000	1881.....	69,600,000
1865.....	10,800,000	1882.....	200,000
1866.....	19,700,000	1883.....	25,600,000
1867.....	12,800,000	1884.....	4,300,000
1868.....	18,000,000	1885.....	19,100,000
1869.....	6,200,000	1886.....	48,000,000
1870.....	7,800,000	1887.....	2,300,000
1871.....	8,200,000	1888.....	25,500,000
1872.....	3,900,000	1889.....	18,700,000
1873.....	700,000	1890.....	36,900,000

*) Avrundade i jämna hundratusental.

År.	Kronor.	År.	Kronor.
1891.....	7,800,000	1908.....	54,500,000
1892.....	10,700,000	1909.....	20,300,000
1893.....	7,000,000	1910.....	14,800,000
1894.....	23,200,000	1911.....	72,500,000
1895.....	5,400,000	1912.....	100,000
1896.....	14,600,000	1913.....	24,400,000
1897.....	200,000	1914.....	77,500,000
1898.....	—	1915.....	121,100,000
1899.....	36,000,000	1916 till och med	
1900.....	22,700,000	30 april ..	70,000,000
1901.....	13,600,000	eller tillsammans	1,262,000,000
1902.....	—		
1903.....	1,800,000	Riksgäldskontorets	
1904.....	41,800,000	skuld mot tillfäl-	
1905.....	—	liga lån utgör nu	
1906.....	43,200,000	omkring.....	31,800,000
1907.....	49,500,000	Summa kronor	1,293,800,000

Av nämnda upplåning ..... kronor 1,293,800,000: —
hava använts för kon-
verteringar omkring kronor 247,200,000: —
och avgått för kapital-
rabatter m. m. .... » 63,800,000: —
Som kassaförstärkning
åt statskontoret har,
på grund av rådande
kris, utbetalats eller
reserverats ..... » 133,000,000: —
Odisponerad upplåning
utgör ..... » 13,000,000: —
» 457,000,000: —
Återstår ett belopp av ..... kronor 836,800,000: —
som, ökat med beräknad obegagnad lånerätt » 105,300,000: —
uppgår till ..... kronor 942,100,000: —
och utvisar vad som sedan år 1855 kan anses hava blivit upplånat för
produktiva ändamål.

Under en tidrymd av något mera än 61 år hava alltså enligt denna beräkning för produktiva ändamål tagits i anspråk i medeltal 15,5 miljoner kronor om året, avseende huvudsakligen följande allmännyttiga produktiva ändamål.

Å anvisade anslag har utbetalts:

för statens järnvägar	479	miljoner kr.		
» låneunderstöd åt enskilda järnvägar	83,3	»	»	
» vattenkraftsanläggningar m.m.	67	»	»	
» kanalleder.....	25,9	»	»	
» telegraf- och telefonväsendets utveckling.....	46,1	»	»	
» tobaksmonopolets genomförande	10,1	»	»	
varjämte återstår att utbetala å för ovannämnda ändamål anvisade anslag	38,6	»	»	750 miljoner kr.

För bildande av statens produktiva fonder hava anvisats:

för egnahemslånefonden	48,56	miljoner kr.		
» jordförmedlingslånefonden ...	3,10	»	»	
» odlingslånefonden och allmänna nyodlingsfonden	6,35	»	»	
» norrländska nyodlingsfonden	1,31	»	»	
» täckdikningslånefonden	0,40	»	»	
» Trollhättans egnahemslånefond.....	0,40	»	»	
» torvindustrilånefonden	3,50	»	»	
» rederilånefonden.....	15	»	»	
» fonden för utlåning till Svenska Ostasiatiska kompaniet	2	»	»	
» fiskerilånefonden	1,74	»	»	
» hantverkslånefonden	0,20	»	»	
» lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby	1,13	»	»	83,69 miljoner kr.

Vidare hava anvisats:

för inköp av Svappavaara malmfält	5,00	miljoner	kr.
för anskaffande av kassareserver	30,00	»	»

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har av Kungl. Maj:t äskats anslag av låne-medel för år 1917.

för telegrafverket å	7,00	miljoner	kr.
» staten järnvägar å	30,2	»	»
» vattenfallsverken å	11,2	»	»
» lånefonderna å	7,8	»	»
varjämte avlåtits eller lära komma att avlåtas kungl. propositioner rörande ytterligare låneanslag till följande ändamål:			
inköp av järnvägen Mora—Vänern	1,30	»	»
d:o av järnvägen Torved—Gullspång 37,500 kronor samt för vattenkraftsverken 67,000 kronor, tillsammans	0,10	»	»
Omkostnader för tobaksmonopolet	8,65	»	»
Lånefond för gatstensleveranser	3,50	»	»
Understöd till torvfabriker	1,25	»	»
eller sammanlagt för år 1917 omkring	71,00	»	»
Som förskott för uppförande av byggnader för allmänna barnbördshuset och naturhistoriska riksmuseum ha utbetalts omkring	1,50	»	»
Ovan angivna dispositioner av lånemedel utgöra tillsammans	941,19	»	»
eller i det närmaste hela det ovan angivna, för produktiva ändamål upplånade beloppet	942,1	»	»

Till belysande av tillväxten under de senare åren av de anspråk, som ställts på riksgäldskontorets upplåning för produktiva ändamål, kunna följande siffror anföras.

Under tiden från och med år 1909 hava anvisats anslag för nämnda ändamål att täckas av lånemedel till följande belopp:

för år 1910	kr. 34,321,000: —
» » 1911	» 21,809,000: —
» » 1912	» 43,789,900: —
» » 1913	» 44,805,300: —
» » 1914	» 42,314,000: —
» » 1915	» 42,538,600: —
» » 1916	» 53,675,000: —
för år 1917 hava, såsom förut nämnts, i kungl. propositioner föreslagits och delvis av riksdagen beslutats utgifter för kapitalökning att bestridas av lånemedel till ett belopp av omkring	» 71,000,000: —

Såsom varande av betydelse vid bedömande av frågan om statens lånebehov vill jag vidare anföra följande.

I de inom försvarsberedningarna verkställda beräkningarna eller i de till beredningarna inlämnade uppgifterna rörande statens utgifter under åren 1914—1923 hava beräknats följande utgifter för kapitalökning

för telegrafverket	kr. 46,0 miljoner
» statens järnvägar	» 223,9 »
» vattenfallsverket	» 89,6 »
» utlåningsfonderna	» 83,8 »

eller tillsammans kr. 443,3 miljoner.

Lånebehovet för dessa ändamål uppskattades av beredningarna till i medeltal 37 miljoner per år eller för alla åren tillsammans 370 miljoner, varvid dock är att märka, att statens vinst av malmbrytningen vid de norrbottniska gruvfälten samt tobaksskatten beräknats delvis ingå i sistnämnda belopp »lånemedel».

Frånräknas dessa vinst- och skattebelopp, utgör enligt beredningarnas material och beräkningar behovet av lånemedel

för år 1914	kr. 37,0 miljoner
» » 1915	» 32,0 »
» » 1916	» 31,7 »
» » 1917	» 32,3 »
» » 1918	» 32,5 »
» » 1919	» 32,2 »
» » 1920	» 26,6 »
» » 1921	» 27,4 »
» » 1922	» 28,9 »
» » 1923	» 30,1 »

eller tillsammans kr. 310,7 miljoner lånemedel.

Jämföras de anslagsbelopp, vilka av försvarsberedningarna beräknats skola utgå av lånemedel för åren 1914—1917 med vad som i verkligheten under vart och ett av samma år av sådana medel anvisats, så framkomma följande siffror

	Beräknade anslag av lånemedel.	Anvisade anslag av lånemedel.	
1914.....	37,0 milj. kr.**)	42,3 milj. kr.	
1915	32,0 » »	42,6 » »	
1916.....	31,7 » »	53,7 » »	
1917.....	32,3 » »	71,0 » »	(förslag)
= 133,0 milj. kr.		= 209,6 milj. kr.	

Ovanstående jämförelse visar alltså, att allenast under de 4 första åren försvarsberedningarnes beräkningar rörande behovet av lånemedel överskridits med ej mindre än 76,6 miljoner kronor eller med omkring 58 %. På sin tid ansågos dock beredningarnes utgiftsberäkningar ingalunda vara lågt tilltagna.

Jämföras de till beredningarna av resp. verk lämnade uppgifterna rörande beräknade årliga utgifter för *speciella anslag* för produktiva ändamål med de belopp, varmed samma anslag hittills i verkligheten utgått eller föreslagits skola utgå, erhållas de i nedanstående tablåer angivna procenter, varmed beloppen skilja sig från varandra.**)

Anslaget till ny rullande materiel vid statens järnvägar:

	Beräknat belopp av lånemedel.	Anvisat belopp av lånemedel.	
för år 1914	3,50 milj. kr.	2,00 milj. kr.	
» » 1915	3,50 » »	3,90 » »	
» » 1916	3,50 » »	6,30 » »	
» » 1917	3,50 » »	6,74 » »	(förslag)
= 14,00 milj. kr.		= 18,94 milj. kr.	

Beräkningarna hava sålunda överskridits med 4,94 miljoner eller med omkring 35 %.

*) Beloppet för år 1914 finnes icke beräknat i försvarsberedningarnes tablåer, som omfatta tiden 1915—1923, men är här upptaget till medeltalsbeloppet för de följande 9 åren utan något avdrag.

**) Det är dock härvid att märka, att de av beredningarna beräknade utgifterna per år av lånemedel äro medeltalsuppgifter och alltså icke sammanfalla med summan per år av de i ämbetsverkens specialuppgifter för de särskilda åren uppgivna utgiftsbeloppen.

Övriga anslag till statens järnvägar:

	<i>Beräknade belopp av lånemedel.</i>	<i>Anvisade anslag av lånemedel.</i>
för år 1914	16,1 milj. kr.	15,1 milj. kr.
» » 1915	14,4 » »	16,4 » »
» » 1916	14,4 » »	15,7 » »
» » 1917	14,3 » »	24,4 » » (förslag)
	= 59,2 milj. kr.	= 71,6 milj. kr.

Beräkningarna hava sålunda överskridits med 12,4 milj. kr. eller omkring 21 %.

Anslaget till fortsatt utveckling av statens telegraf- och telefonväsende:

	<i>Beräknat belopp av lånemedel</i>	<i>Anvisat belopp av lånemedel</i>
för år 1914	4 milj. kr.	4 milj. kr.
» » 1915	4 » »	4,65 » »
» » 1916	4 » »	5,8 » »
» » 1917	4 » »	7 » »
	= 16 milj. kr.	= 21,45 milj. kr.

Beräkningarna hava sålunda överskridits med 5,45 milj. eller med omkring 34 %.

Anslagen till statens vattenfallsverk:

	<i>Beräknat belopp lånemedel</i>	<i>Anvisat belopp lånemedel</i>
för år 1914	14,179 milj. kr.	9,123 milj. kr.
» » 1915	15,510 » »	7,410 » »
» » 1916	10,665 » »	7,175 » »
» » 1917	9,165 » »	11,262 » »
	= 49,519 milj. kr.	= 34,970 milj. kr.

Dessutom hava anvisats av andra statsinkomster ..... 1,025 » »
Summa 35,995 milj. kr.

Försvarsberedningarnes beräkning, vari förutsattes att vattenfallsverkets hela kapitalbehov skulle tillgodoses med lånemedel, hava å dessa anslag *underskridits* med omkring 14,5 miljoner kronor.

Då den inom anslagen för produktiva ändamål under de senare åren rådande proportionen mellan lånemedel och andra statsinkomster torde erbjuda ett särskilt intresse vid bedömande av lånebehoven för framtiden, får jag i sådant avseende anföra följande.

I anslagen till *telegrafverket* ingingo lånemedel

år 1914 med	87,6 %
» 1915 »	90 »
» 1916 »	97,5 »
» 1917 (föreslagna anslag)	96,5 »

I anslagen till *statens järnvägar* ingingo lånemedel

år 1914 med	73,6 %
» 1915 »	80,3 »
» 1916 »	82,72 »
» 1917 (föreslagna anslag)	82,78 »

I anslagen till *vattenfallsverket* ingingo lånemedel

år 1914 med	91,8 %
» 1915 »	90,1 »
» 1916 »	98,6 »
» 1917 (föreslagna anslag)	100 »

I anslagen till *statens produktiva fonder* ingingo lånemedel

år 1914 (11 fonder)	med 99,1 %
» 1915 (10 »)	» 99 »
» 1916 (5 »)	» 68,8 »
» 1917 (8 ») (föreslagna anslag)	» 99,9 »

Anslagen i anledning av *tobaksmonopolets införande*, vilka äro att betrakta såsom engångskostnader, och vilka hittills uppgått till sammanlagt 28,650,000 kronor, bestridas uteslutande av lånemedel.

I anslagen till *postverket* och *statens domäner* hava inga lånemedel ingått.

Av förestående framgår, att den procent, varmed lånemedel ingå i anslagen till produktiva ändamål, under de senare åren i stort sett varit i jämn stigning.

Beträffande behoven av lånemedel för tiden *efter år 1917*, kunna desamma jämväl förväntas åtskilliga år framåt bliva mycket betydande. Storleken av dessa behov kan givetvis icke exakt beräknas, men vissa uppgifter rörande behoven för några grenar av statens produktiva verksamhet kunna dock lämnas, vilka äro ganska belysande.

Såsom närmare framgår av en denna motion bilagd tablå, hava följande utgifter för produktiva ändamål beslutats eller beräknats å riksstater *efter* år 1917, nämligen:

för statens järnvägar	kr. 97,738,800: —
» » vattenfallsverk	» 11,992,000: —
» järnvägslånefonderna	» 11,000,000: —
eller tillsammans	kr. 120,730,800: —

Anslagen till telegrafverket, vattenfallsverken och utlåningsfonderna, tillhopa ..... kr. 22,992,000: — torde med visshet kunna antagas bliva bestridda av lånemedel.

Under antagande vidare, att i ovanberäknade anslag till statens järnvägar, kronor 97,738,800: —, lånemedel skola ingå till allenast 80 % — en beräkning, som måste anses låg — skulle för dessa anslag erfordras av lånemedel minst ..... kr. 78,000,000: —

Huvudparten härav kommer på fullbordandet av inlandsbanan med tvärbanor samt elektrifiering av banan Kiruna—Svartön, varjämte även ingå kostnader för vissa beräknade dubbelspårsanläggningar.

Rörande storleken av det framtida behovet av anslagsmedel för nödig utveckling av *nuvarande* statsbanor hava år 1913 inom järnvägsstyrelsen utarbetats vissa beräkningar rörande åren 1914—1923.

Enligt dessa beräkningar skulle under sagda tid — efter avdrag av från förnyelsefonden bestridda 82 miljoner kronor — komma att utgå av låne- och skattemedel för anskaffande av rullande materiel, för löpande byggnadsarbeten samt större byggnadsarbeten och ångfärjor ett belopp av 137,281,600 kronor (häri ingå icke kostnader för vissa linjers elektrifiering).

Häri ingår emellertid ett belopp av 10,801,000 kronor (kostnader under tiden efter år 1917 för dubbelspår) som inberäknats i härovan förut upptagna anslag.

Av återstående 126,480,600 kronor hava beviljats för åren 1914—1916 samt föreslagits skola utgå 1917 sammanlagt omkring 63 miljoner kronor. Den för åren 1918—1923 beräknade återstående utgiften för rullande materiel, nya byggnader och anläggningar (exclusive dubbelspår) m. m. skulle alltså enligt denna beräkning utgöra omkring 63,000,000 kronor.

Under förutsättning att 80 % härav komma att utgå av lånemedel, erfordras för dessa ändamål en upplåning av omkring 50,400,000 kronor.

Enligt de endast vissa områden av statens produktiva verksamhet äsyftande uppgifter och beräkningar, som här kunnat meddelas rörande behovet av anslag *efter* år 1917, skulle sålunda följande belopp av låne-medel erfordras:

för anslag till telegrafverket, vattenfallsverken och järnvägslånefon-		
derna.....	kr. 22,992,000: —	
för anslag till vissa statsbane-		
anläggningar.....	» 78,000,000: —	
för anslag till rullande materiel		
m. m.	» 50,400,000: —	kr. 151,392,000: —
Härtill bör läggas telegrafverkets anslagsbehov för		
tiden 1918—1923, vilket, om detsamma ej be-		
räknas högre än till 5 miljoner per år, uppgår till	» 30,000,000: —	
För statens vattenfallsverks behov under samma tid		
beräknades av försvarsberedningarna ett belopp		
av 40,090,000 kronor, varav här ovan redan		
upptagits 11,992,000 kronor; alltså kan beräk-		
nas för sagda ändamål av lånemedel ytterligare	» 28,098,000: —	
För statens utlåningsfonder hava försvarsberednin-		
garna beräknat för åren 1918—1923 ett sam-		
manlagt belopp av 36 miljoner kronor. Härav		
ha ovan upptagits för järnvägslånefonderna ett		
belopp av 11 miljoner kronor. Av återstoden,		
25 miljoner kronor, kunna minst 99 % beräk-		
nas komma att utgå av lånemedel, eller.....	» 24,750,000: —	
För allenast de ändamål, rörande vilka ovan anförda		
beräkningar ligga till grund, skulle alltså under		
åren 1918—1923 erfordras ett belopp av låne-		
medel å	kr. 234,240,000: —	

Detta beräknade upplåningsbelopp torde emellertid böra i väsentlig mån höjas. Det grundar sig nämligen delvis på kalkyler, uppgjorda på en tidpunkt, då den nu inträdda betydande stegringen i materialie- och råvarupriserna icke var förutsedd. Huru betydligt försvarsberedningarnes medeltalsberäkningar under de hittills gångna åren överskridits, har redan framhållits. Om alltså totalbeloppet av de för ovan angivna ändamål under åren 1918—1923 erforderliga lånemedlen be-

räknas till minst 300 miljoner kronor eller per år 50 miljoner kronor, så kan i denna uppskattning ingalunda ligga någon överdrift.

I detta belopp ingå emellertid inga beräknade kostnader för *elektrifiering av statsbanorna* (utom för banan Kiruna—Svartön), vilka kostnader kunna antagas komma att bli högst avsevärda; ej heller för utvecklingen av landets *inre vattenvägar*, i avseende å vilken frågas utredning vid årets riksdag föreligger en av statsutskottet tillstyrkt kungl. proposition. Några ytterligare utgifter av lånemedel för *tobaksmonopolets genomförande* hava icke beräknats; ej heller finnes någon marginal för *oförutsedda behov*.

Det torde slutligen ingalunda vara uteslutet, att lånemedel kunna under de berörda åren komma att tagas i anspråk för nya grenar av statens affärsverksamhet, för vilka upplåning hittills ej behövt anlitas, t. ex. för postverkets och statens domäners behov.

Angående de lånebelopp, som komma att behövas för nu senast angivna ändamål, tilltror jag mig emellertid ej att göra någon som helst beräkning.

Av vad här ovan anförts torde utan vidare framgå, att statens lånebehov, i likhet med vad särskilt under de sista åren varit fallet, under de närmare åren måste bli mycket betydande. Det torde även med visshet kunna antagas, att lånebehoven i fortsättningen under en lång följd av år bli av ej mindre omfattning. Därest staten då för fyllande av dessa lånebehov, såsom jämväl är att antaga, bliver väsentligen hänvisad till den inhemska lånemarknaden, måste allvarliga svårigheter uppstå vid upplåningen. Såsom jag anført i min ovanberörda reservation vid pensionsförsäkringskommitténs betänkande, synes kommitténs majoritet hava underskattat dessa svårigheter; och torde detsamma även eljest i vida kretsar, jämväl inom riksdagen, vara fallet.

Vid ovanberörda sakförhållanden är det, enligt min uppfattning, nödigt, att staten för sin upplåning kan påräkna en möjligast stor del av pensionsförsäkringsfondens till placering lediga medel.

Enligt de tre föreliggande, här ovan berörda förslagen angående placering av vissa delar av fondens medel i statslån skulle, därest dels den av pensionsfondskommittén uppgjorda approximativa beräkningen rörande fondens tillväxt under åren 1916—1970 dels ock minimikvotdelen enligt alternativen I och II läggas till grund vid beräkningen, följande belopp årligen komma att under nämnda tidrymd placeras i statslån.

	Fondens ökning till nästa i tabellen upptagna år	Alternativ I	Alternativ II	Alternativ III
		I lån till staten redovisas		
		Enligt pen- sionsfonda- kommitténs förslag	Enligt Kungl. Maj:ts övergångs- förslag	Enligt reser- vanten greve Lagerbjelkes förslag
		minst $\frac{1}{3}$ av fonden	minst $\frac{1}{3}$ av fonden	minst $\frac{1}{2}$ av fonden
	miljoner	miljoner	miljoner	miljoner
Fondens belopp vid 1916 års början	55.6	9.27	18.53	27.80
År 1916	8.8	1.47	2.93	4.40
» 1917	10.3	1.72	3.43	5.15
» 1918	11.0	1.83	3.66	5.50
» 1919	12.1	2.01	4.02	6.03
» 1920 }	15.3	2.55	5.10	7.65
» 1921 }	15.3	2.55	5.10	7.65
» 1922 } (medeltal per år)	15.3	2.55	5.10	7.65
» 1923 }	15.3	2.55	5.10	7.65
» 1924 }	15.3	2.55	5.10	7.65
» 1925 }	20.4	3.4	6.8	10.2
» 1926 }	20.4	3.4	6.8	10.2
» 1927 } (d:o)	20.4	3.4	3.4	10.2
» 1928 }	20.4	3.4	3.4	10.2
» 1929 }	20.4	3.4	3.4	10.2
» 1930 }	24.16	4.03	4.03	12.08
» 1931 }	24.16	4.03	4.03	12.08
» 1932 } (d:o)	24.16	4.03	4.03	12.08
» 1933 }	24.16	4.03	4.03	12.08
» 1934 }	24.16	4.03	4.03	12.08
» 1935—1939	134.1	22.35	22.35	67.05
» 1940—1944	142.8	23.80	23.80	71.40
» 1945—1949	140.2	23.37	23.37	70.10
» 1950—1954	136.1	22.68	22.68	68.05
» 1955—1959	125.6	20.93	20.93	62.80
» 1960—1964	66.0	11.00	11.00	33.00
» 1965—1969	30.0	5.00	5.00	15.00
» 1970	—	—	—	—
=	1,171.90	195.33	231.16	585.95

För sex-årsperioden 1918—1923 skulle alltså staten av pensionsfondens överskott åtnjuta såsom lån

enligt alternativ	I	.....	14,04	milj. kronor
»	»	II	.....	28,08 » »
»	»	III	.....	42,15 » »

Om för samma sexårsperiod hela lånebehovet ej uppskattas högre än till 360 miljoner kronor, eller per år 60 miljoner kronor, och även om hälften av fondens överskott redovisas i statslån, skulle därigenom icke mer än omkring *en niondel av lånebehovet* bliva fyllt.

Ur synpunkten av statens lånebehov synes sålunda kravet på hälften av nämnda överskott i varje fall vara fullt befogat. Därest åter frågan betraktas ur de synpunkter, som särskilt framhållits av pensionsförsäkringskommitténs majoritet och pensionsstyrelsen, kan jag ej heller, av skäl som av mig framförts i min merberörda reservation, finna nämnda krav vara överdrivet. I detta sammanhang vill jag ytterligare erinra därom, att de ändamål, för vilka statens fonderade lån tagas i anspråk, i allmänhet äro av beskaffenhet att för breda lager av folket öppna vägar till nya utkomstmöjligheter och förvärvskällor.

För att det med fondmedlens placering i statslån avsedda gagnet med visshet må ernås, kräves dock, att staten vid sin upplåning verkligen tillförsäkras sin del i fonden. Det bör sålunda icke stå fondförvaltningen fritt att anlita den öppna marknaden för inköp av statsobligationer, utan böra medlen inbetalas direkt till riksgäldskontoret.

Vad angår *sammansättningen av fondstyrelsen*, har Kungl. Maj:t i den kungl. propositionen, i likhet med pensionsfondskommittén, föreslagit att fondstyrelsen skall utgöras av, jämte andra, den ordinarie chefen för den byrå inom pensionsstyrelsen, som hade att handlägga ärenden angående fonden, samt en av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret gemensamt utsedd ledamot.

Kungl. Maj:t har sålunda icke upptagit pensionsstyrelsens ursprungliga, ehuru visserligen under något olika förutsättningar avgivna förslag, att nämnda fullmäktige skulle äga utse var sin ledamot i fondstyrelsen.

Vid avgivande av pensionsfondskommitténs yttrande voro i nu förevarande avseende kommittéledamoten D. Davidson och undertecknad av skiljaktig mening och ansågo, att förenämnda byråchef inom pensionsstyrelsen ej skulle vara fullmäktig, samt föreslogo i stället, att full-

mäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret skulle var för sig utse en på det finansiella området erfaren person.

Till stöd härför anförde undertecknad, att det med hänsyn *dels* till statens anspråk på och behov av del i fonden för sin upplåning, *dels* till den inverkan, förvaltningen av en så oerhört stor fond som denna måste hava på vår penningmarknad, syntes vara nödigt att söka särskilda garantier för att med förhållandena på nämnda områden särskilt förtrogna personer komme att tillhöra fondstyrelsen. En sådan garanti syntes vara att vinna genom att fullmäktige i såväl riksgäldskontoret som riksbanken finge utse var sin medlem i fondstyrelsen.

Den av mig sålunda uttalade, av fullmäktige i riksgäldskontoret och av postsparbanksstyrelsen i avgivna yttranden biträdda mening måste jag bestämt vidhålla.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får jag, därest Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 207 angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden bliver av innevarande riksdag till prövning upptagen, hemställa,

att riksdagen, vid antagande i övrigt av bestämmelserna i den kungl. propositionen, måtte besluta, *dels* att hälften av fonden skall redovisas i lån till staten medelst inbetalning direkt till riksgäldskontoret, *dels ock* att fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret skola utse var sin ledamot i fondstyrelsen.

Stockholm den 9 maj 1916.

G. Lagerbjelke.

Bilaga.

**Beslutade eller beräknade anslag till utgifter för kapitalökning,
avseende statens produktiva fonder, å riksstater senare
än riksstaten för år 1917.**

A. Statens affärsdrivande verk.*Telegrafverket.*

Inköp och bebyggande av fastigheter	kronor	332,200: —

Statens järnvägar.

Nya byggnader och anläggningar	kronor	1,785,000: —
Centralstationen i Stockholm	»	1,312,000: —
Malmö statsbangård	»	2,966,000: —
Statsbanan Sveg—Brunflo	»	3,450,000: —
Elektrifiering Kiruna—Svartön	»	12,030,000: —
Dubbelspår Norrköping—Mjölby	»	2,250,000: —
» Tranås—Sävsjö	»	8,551,000: —
Inlandsbanan Volgsjön—Gellivare	»	29,080,000: —
Bibanan Sveg—Hede	»	2,452,000: —
Tvärbanan Forsmo—Höting	»	8,100,000: —
Bibanan Hällnäs—Lycksele	»	4,600,000: —
» Lycksele—Stensele	»	6,550,000: —
Tvärbanan Jörn—Älvaviken	»	4,900,000: —
Bibanan Umeå—Holmsund	»	1,200,000: —
Förvärf av Mora—Vänerns järnväg (kontant)	»	6,753,000: —
Järnväg Mora Noret—Mora Strand	»	589,000: —
» Mora Noret—Orsa	»	1,170,800: —

Summa kronor 97,738,800: —

Statens vattenfallsverk.

Farleden Vänersborg—Göteborg	kronor	115,000: —
Södertälje kanal	»	7,257,000: —
Trollhätte kraftstation	»	3,620,000: —
Porjus kraftstation	»	200,000: —
Västerås ångkraftstation	»	800,000: —

Summa kronor 11,992,000: —

Säger för affärsverken kronor 110,063,000: —

B. Statens utlåningsfonder.

Allmänna järnvägslånefonden	kronor	6,000,000: —
Bibane-fonden	»	5,000,000: —

Summa kronor 11,000,000: —

Tillsammans för de produktiva fonderna kronor 121,063,000: —